

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp

Advies inzake de wijziging Tijdelijke
experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006
en gewijzigde modellen

In uw brief van 3 februari 2009 verzocht u de Kiesraad advies uit te brengen over de voorgestelde wijziging inzake de Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006 (hierna ook: experimentenregeling). Ook verzocht u de Kiesraad om advies uit te brengen over de bij uw brief meegezonden voorstellen tot wijziging van het model van de oproepingskaart en de stempas.

De Kiesraad heeft u in de brief van 10 februari jl. al laten weten helaas niet in staat te zijn om te adviseren binnen de gestelde termijn. De Kiesraad zou het op prijs stellen indien bij een volgende adviesaanvraag vooraf overleg wordt gevoerd met het secretariaat van de Kiesraad over de adviestermin. In overleg kan bezien worden hoe tot een voor u en ons werkbare termijn kan worden gekomen.

Vooraf hecht de Kiesraad eraan nog het volgende op te merken. In het advies van de Kiesraad van 16 december 2008¹ over de wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit heeft de Kiesraad aangegeven op een later tijdstip terug te komen op de modellen die worden gebruikt voor de vaststelling van de uitslag van de verkiezingen, te weten de modellen P 22-1, P 22-2, alsmede model O 3. De behoefte tot wijziging van die modellen is deels opgekomen tijdens en in verband met de ontwikkeling van de software ter ondersteuning van het verkiezingsproces. Inmiddels is de tekst van de modellen zoals die zal gelden tijdens de Europese verkiezingen bekend. Teneinde te voorkomen dat deze modellen binnen korte tijd opnieuw moeten worden aangepast, en aangezien het naar het oordeel van de Kiesraad niet strikt noodzakelijk is om de voorgestelde wijzigingen al te verwerken voorafgaand aan de verkiezing voor het Europees Parlement van 4 juni a.s., neemt de Kiesraad deze opmerkingen op in het advies dat de Kiesraad zal uitbrengen na afloop van de verkiezing.

1. Algemeen

¹ Ons kenmerk 2008-0000623202.

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum

12 maart 2009

Ons kenmerk

2009-0000141091

Inlichtingen

mw.mr.drs. K.Th. van
Bameveld
T 070-426 82 19
F 070 426 64 89

Uw kenmerk

2009-0000058970

Blad

1 van 6

Aantal bijlagen

0

Bezoekadres

Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres

Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres

www.kiesraad.nl

Emailadres

kiesraad@kiesraad.nl

Datum
12 maart 2009

Ons kenmerk
2009-0000141091

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 6

In uw brief van 3 februari jl. laat u weten dat de tekst van de stempas is gezien in het kader van het project "begrijpelijke" formulieren, en als gevolg hiervan is herzien en aangepast van taalniveau C1 naar taalniveau B1.

Het ontwerp en de tekst van de stempas is voorgelegd aan een gebruikerspanel, dat de pas positief heeft beoordeeld. U acht het daarom wenselijk dat de tekst van de oproepingskaart op vergelijkbare wijze wordt aangepast.

De Kiesraad onderschrijft het belang van helder en duidelijk taalgebruik, en heeft dan ook met instemming kennisgenomen van deze gewijzigde, en vereenvoudigde, modellen.

De Raad neemt hierna de vrijheid om nog een enkele opmerking te plaatsen.

2. Opmerkingen

Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006

In de eerste plaats vraagt u de Kiesraad om advies betreffende de voorgestelde wijziging van de Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006. Deze wijziging heeft te maken met de verwachte wijziging van het Tijdelijk Experimentenbesluit Kiezen op Afstand², de wijziging van het Kiesbesluit (Stb. 2007, 485) en de wet tot Wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen (Stb. 2008, 481). Die wijzigingen hadden – voor zover in dit verband relevant - betrekking op het schrappen van de mogelijkheid met behulp van internet dan wel een stemmachine een stem uit te brengen alsmede de invoering van een identificatieplicht, respectievelijk het apart registreren en tellen van blanco uitgebrachte stemmen.

Met uitzondering van de wijziging in artikel 3, waarop hieronder nader wordt ingegaan, geeft de thans voorgelegde wijziging van de Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006, alsook de toelichting daarop, de Kiesraad geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Model J 7 Oproepingskaart

De nieuwe oproepingskaart is in vergelijking met het huidige model J 7 beter leesbaar. Daarmee is tegemoetgekomen aan het streven om de kaart begrijpelijker te maken.

Wel raadt de Kiesraad aan om – net als bij het huidige model het geval is – de naw-gegevens van degene die wordt opgeroepen, het nummer van de oproepingskaart en het geslacht en de geboortedatum, meer bovenaan de kaart te plaatsen. De kans bestaat immers dat de gegevens, wanneer ze, zoals in het nieuwe voorgestelde model, bijna onderaan de pagina zijn geplaatst, eenvoudig over het hoofd gezien kunnen worden.

Voorts vraagt de Kiesraad er aandacht voor dat op de huidige oproepingskaart - in overeenstemming met artikel J 24 van de Kieswet - staat vermeld, dat de

² Kamerstukken II 2008/09, 28 664, nr. 9.

Datum
12 maart 2009

Ons kenmerk
2009-0000141091

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 6

voorzitter van het stembureau bevoegd is van de kiezer te verlangen dat hij zich identificeert, waarbij het uitdrukkelijk aan de voorzitter van het stembureau is overgelaten met welke vorm van legitimatie hij genoegen neemt. Ook met andere dan bij of krachtens de Wet op de identificatieplicht aangewezen documenten kan de identiteit worden vastgesteld³.

Op het thans voorgestelde model staat, dat de kiezer kan worden gevraagd om een geldig paspoort, rijbewijs of identiteitskaart. De Kiesraad is van mening dat hiermee - nu de kiezer slechts de mogelijkheid wordt geboden om zich met één van de genoemde documenten te legitimeren - een te beperkte uitleg wordt gegeven aan artikel J 24. De Kiesraad geeft er dan ook de voorkeur aan om op de oproepingskaart te vermelden: Bijvoorbeeld een geldig paspoort, rijbewijs of identiteitskaart.

Ook verdient het de voorkeur om - voor zover de ruimte op de kaart dit toelaat - de vraag 'Wilt u in een ander stembureau of andere gemeente stemmen?' niet op de achterzijde van de kaart te plaatsen, maar - zoals bij het huidige model J 7 - aan de voorzijde, direct onder het kopje 'Waar kunt u stemmen'. Wanneer de informatie over de locatie waar men kan stemmen, op die wijze bij elkaar wordt geplaatst, wordt deze overzichtelijker.

De Kiesraad geeft in overweging om onder het kopje 'Wanneer kunt u stemmen', waar de openingstijden van het stembureau zijn genoemd, omwille van de volledigheid in de zin: 'van 's ochtends 7.30 tot 's avonds 21.00 uur' het woord uur in te voegen na 7.30.

Op de oproepingskaart staat onder **V O L M A C H T B E W I J S** de passage "Let op: Geef uw oproepingskaart alleen aan een ander mee als u hieronder zelf heeft ingevuld wie er voor u gaat stemmen!". Deze passage kan mogelijk tot verwarring leiden. Een andere tekst is wellicht duidelijker. Gedacht kan worden aan: "Let op: Geef uw oproepingskaart alleen mee aan de persoon die u hieronder heeft ingevuld".

Daarnaast onderschrijft de Kiesraad het commentaar van de Nederlandse Vereniging van Burgerzaken ten aanzien van de kleur van de oproepingskaart. Het verdient de voorkeur wanneer de kleur van de oproepingskaart per verkiezing verschillend is. Dit kan - zowel voor de kiezer als voor de leden van het stembureau - verwarring voorkomen wanneer er verschillende verkiezingen gelijktijdig zijn (bijvoorbeeld voor de gemeenteraad en voor de deelraad), of wanneer er verschillende verkiezingen kort na elkaar plaatsvinden.

Tot slot verzoekt de Kiesraad u om de onjuiste volgorde in de nummering van de voetnoten bij dit model te herzien.

Model SWS/N 10-1 Proces-verbaal van de zitting van een stembureau waar stembiljetten zijn gebruikt bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal

Dit model geeft de Kiesraad geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

³ Wet van 25 april 1968, Stb. 253, Kamerstukken II 1965/66, 8651, nr. 3 (MvT).

Datum
12 maart 2009

Ons kenmerk
2009-0000141091

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 6

Model Stempas

De Kiesraad acht het model voor de stempas zeker goed leesbaar. De hiervoor ten aanzien van de oproepingskaart gemaakte opmerkingen – over de plaats van respectievelijk de naw-gegevens en de informatie over de locatie waar men kan stemmen - gelden evenzeer voor dit model. Dit geldt ook voor de toevoeging van het woord 'uur' bij de openingstijden, alsmede voor de opmerking over de passage onder **V O L M A C H T B E W I J S**.

Verder verdient het ook ten aanzien van de stempas de voorkeur wanneer de kleur van de pas per verkiezing verschillend is.

Op het thans voorgestelde model van de stempas staat, dat de kiezer bij het stemmen niet moet vergeten om een geldig paspoort, rijbewijs of identiteitskaart mee te nemen. In het advies van de Kiesraad inzake wijziging van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand⁴ heeft de Kiesraad gemotiveerd aangegeven dat hij de in dat advies voorliggende wijziging van het Experimentenbesluit onvoldoende basis vond voor een invoering van de identificatieplicht bij het stemmen. Indien niettemin de keuze wordt gemaakt in de gemeenten waar in een willekeurig stemlokaal kan worden gestemd tot invoering van de legitimatieplicht bij stemmen over te gaan, dan acht de Kiesraad het van groot belang dat de kiezer weet wat er van hem wordt verlangd. Daarom raadt de Kiesraad met klem aan om in de voorlichting aan zowel de kiezer als aan de gemeenten, die de voorlichting aan stembureauleden verzorgen, duidelijk aan te geven op welk moment het identiteitsbewijs dat een kiezer dient te overleggen, geldig dient te zijn. De Kiesraad is daarbij van mening dat de peildatum voor de vraag of iemand moet worden toegelaten tot de stemming, de dag van kandidaatstelling (i.c. 22 april 2009) zou moeten zijn⁵.

In bijlage 1 van het nieuw voorgestelde artikel 3 van de experimentenregeling is er, in vergelijking met het huidige artikel, voor gekozen om een model van de stempas op te nemen, in plaats van een lijst met gegevens en echtheidskenmerken.

Dit vloeit voort uit artikel 7 van het (gewijzigde) Tijdelijk Experimentenbesluit Kiezen op Afstand. In de toelichting op dat artikel staat, dat er – ter voorkoming

⁴ Ons kenmerk 2008-0000441633.

⁵ Wanneer een kiezer een identiteitsdocument dient te overleggen dat op de dag van stemming geldig is, wijst de Kiesraad erop dat daarmee het (grondwettelijk) kiesrecht wordt ingeperkt. De situatie kan zich voordoen dat een kiezer zich meldt, die kiesgerechtigd is, maar niet mag stemmen, omdat hij geen geldig legitimatiebewijs kan overleggen. Het algemene uitgangspunt in de kieswetgeving is, dat de peildatum voor kiesgerechtigdheid ligt op de dag van kandidaatstelling, met uitzondering van het leeftijdsvereiste, dat op de dag van stemming wordt getoetst. Verwezen zij in dat verband naar hoofdstuk B van de Kieswet.

Datum
12 maart 2009

Ons kenmerk
2009-0000141091

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 6

van een grote diversiteit aan stempassen (wanneer deze werden vastgesteld door burgemeester en wethouders) - voor is gekozen om een aantal gegevens dat de stempas tenminste diende te bevatten, op te nemen in een ministeriële regeling. De huidige regeling is conform de aanbeveling van de Adviescommissie inrichting verkiezingsproces op basis waarvan de minister het model voor de stempas vaststelt. Daarmee vervalt – aldus de toelichting - de noodzaak de echtheidskenmerken van een stempas voor te schrijven.

Het thans voorgestelde model stempas voorziet dan ook niet in (technische) echtheidskenmerken waaraan de pas moet voldoen. Bij het gebruik van de stempas – waarbij het stembureau niet beschikt over een positief register waarin staat welke kiezers gerechtigd zijn hun stem uit te brengen in het desbetreffende stembedistrict – acht de Kiesraad de kans op misbruik groter dan bij het gebruik van de oproepingskaart, waar wel een dergelijk positief register wordt gehanteerd. Dit klemt temeer, aangezien kiezers met een oproepingskaart stemmen in het specifieke stembureau dat is aangegeven op die kaart, terwijl met een stempas in elk stembureau binnen de gemeente kan worden gestemd.

Om de kans op misbruik te verkleinen pleit de Raad ervoor om de stempas wel van een aantal (technische) echtheidskenmerken te voorzien. Daarbij is – ook onder verwijzing naar een eerder advies van de Kiesraad van 17 oktober 2003⁶ - wel van belang dat de echtheidskenmerken van de stempas relatief makkelijk door het stembureau te controleren zijn, terwijl anderzijds voldoende waarborgen bestaan tegen het namaken van de stempas.

Wellicht ten overvloede tekent de Kiesraad nog aan dat ook de kiezerspas fraudegevoeliger is dan de oproepingskaart. De kiezerspas bevat weliswaar echtheidskenmerken, maar deze zijn niet van technische aard.

3. Conclusie

De Kiesraad heeft met instemming kennisgenomen van de gewijzigde, en vereenvoudigde, modellen oproepingskaart en stempas. De Raad heeft een aanvullende opmerking geplaatst over de voorgestelde modellen. Om verwarring te voorkomen zou de Kiesraad graag zien dat de kleur van de oproepingskaart en stempas per verkiezing verschillend is.

De Kiesraad pleit ervoor om op de oproepingskaart de thans gebruikte tekst over identificatie aan te vullen tot: Bijvoorbeeld een geldig paspoort, rijbewijs of identiteitskaart.

Bij de stempas wordt verwezen naar een eerder advies van de Kiesraad met betrekking tot de invoering van de identificatieplicht. Los daarvan, acht de Kiesraad het omwille van de duidelijkheid van belang om in de voorlichting aan zowel de kiezer als aan de gemeenten, die de voorlichting aan stembureauleden verzorgen, duidelijk aan te geven op welk moment het identiteitsbewijs dat een kiezer dient te overleggen, geldig dient te zijn. De Kiesraad is daarbij van mening

⁶ Advies Kiezen op Afstand (KoA), kenmerk 0000017301.

Datum
12 maart 2009

Ons kenmerk
2009-0000141091

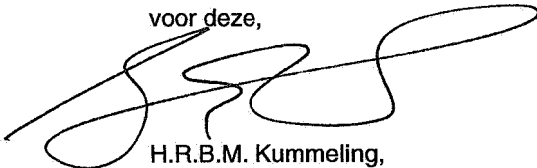
Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
6 van 6

dat de peildatum voor de vraag of iemand moet worden toegelaten tot de stemming, de dag van kandidaatstelling (i.c. 22 april 2009) zou moeten zijn. Daarnaast geeft de Raad er de voorkeur aan om de stempas wel van een aantal (technische) echtheidskenmerken te voorzien.

Tot slot geeft de Kiesraad nog in overweging om (facultatief) in de modellen te laten opnemen dat de formulieren voor de kiezerspas, c.q. volmacht via de gemeentelijke website kunnen worden gedownload.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

J. Schipper-Spanninga,
secretaris-directeur